

Rezerwat przyrody

Kalinowa Łąka Łosiowe Błota

Mazowieckie rezerваты przyrody

Pierwsze działania mające na celu tworzenie rezerwatów przyrody w województwie mazowieckim podejmowano już w latach 30. XX wieku, kiedy powołano rezerwat Las Wawerski obejmujący m.in. teren dzisiejszego rezerwatu im. Króla Jana Sobieskiego. Po wojnie, w 1952 roku, w Nadleśnictwie Mińsk powstał rezerwat Jedlina z cennym stanowiskiem jodły pospolitej. W tym samym roku na terenie Nadleśnictwa Drewnica tą formą ochrony objęto fragment lasu mieszanego (rezerwat Dębina), a w samej Warszawie ustanowiono rezerwat im. Króla Jana Sobieskiego w dzisiejszym kształcie. Obecnie Mazowsze ze 189 rezerwatami przyrody o łącznej powierzchni blisko 19 000 ha jest rekordzistą w Polsce. Rezerваты są tworzone w celu zachowania najcenniejszych, mało zmienionych działalnością człowieka, zróżnicowanych ekosystemów. Najwięcej z nich w naszym regionie obejmuje obszary leśne, takie jak bory, łęgi, olsy i grądy. Inne chronią fragmenty nieuregulowanych koryt rzecznych, torfowiska (niskie, przejściowe, wysokie), utwory geologiczne, zbiorniki wodne, w tym m.in. jeziora, takie jak Szczawińskie, Czerniakowskie czy Drzezno, ale również ekosystemy półnaturalne – łąki, murawy, pastwiska. Rezerваты są także tworzone w celu ochrony stanowisk rzadkich gatunków fauny i flory, np. wiciokrzewu pomorskiego w rezerwacie Biele Chojnowskie, żółwia błotnego w rezerwacie Borowiec, ptaków siewkowych m.in. w 13 „wiślanych” rezerwatach.

Największym rezerwatem na Mazowszu jest położony w Warszawie Las Kabacki im. Stefana Starzyńskiego (ponad 903 ha powierzchni), chroniący rozległy kompleks leśny. Najmniejszym – Sadkowiec, który został utworzony na części malowniczego wąwozu o powierzchni 0,9 ha, w gminie Solec nad Wisłą. Ochronie podlega tu unikatowe na Mazowszu stanowisko roślinności stepowej tzw. stepu kwietnego, z takimi gatunkami, jak len złocisty, aster gawędka, dzwonek syberyjski, zawilec wielkokwiatowy, wisienka stepowa.

Więcej informacji na temat mazowieckich rezerwatów przyrody można znaleźć w serwisie internetowym Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Warszawie <http://warszawa.rdos.gov.pl/rezerваты-przyrody>

Kalinowa łąka

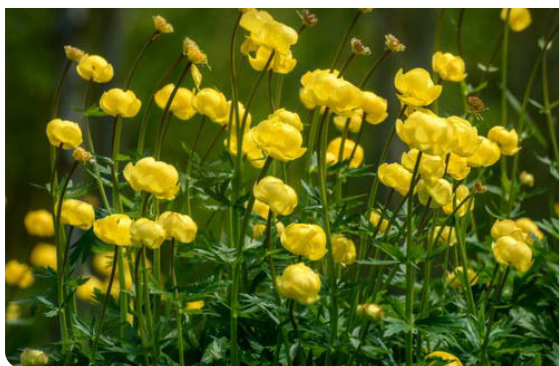
W Lesie Bemowo, w niewielkim obniżeniu terenu wypełnionym torfami, powstały łąki. W 1990 roku zostały one objęte ochroną jako rezerwat przyrody Kalinowa łąka. Nazwa tego urokliwego miejsca pochodzi od kaliny koralowej – przepięknie kwitnącego i owocującego krzewu.

O wysokich walorach przyrodniczych rezerwatu świadczy obecność wielu zagrożonych wyginięciem, chronionych gatunków roślin, takich jak mieczyk dachówkowaty o pięknych purpurowo-czerwonych kwiatach, a także nasięźrzał pospolity i goździk pyszny. Jest to jedno z nielicznych miejsc występowania na Mazowszu pełnika europejskiego – rzadkiej na niżu rośliny z rodziny jaskrowatych, której żółte kwiaty przypominają różę.

Mieczyk dachówkowaty

W rezerwacie obserwować można cenne zbiorowiska łąkowe, w tym zmiennowilgotne łąki trzęślicowe, wilgotne łąki peńnikowe oraz ziołorośla wiązówkowo-bodziszkowe. Każde z tych zbiorowisk wyróżnia

Pełnik europejski

się swoistym zestawem gatunków roślin, których występowanie wynika m.in. ze specyficznych warunków glebowych i wymagań klimatycznych. Dla przykładu charakterystyczne gatunki łąk trzęślicowych, czyli przytulia północna, oman wierzbolistny i goździk pyszny do rozwoju potrzebują wyłącznie miejsc okresowo wilgotnych, ze zmiennym poziomem wód gruntowych. Z kolei pełnik europejski występuje wyłącznie w obrębie bardzo wilgotnych i bagiennych siedlisk, nad brzegami potoków i na torfowiskach.

Na uwagę zasługuje w szczególności zmiennowilgotna łąka trzęślicowa. Siedliska tego typu przed laty obejmowały rozległe powierzchnie, rozwijając się wtórnie w miejsce wyciętych lasów. Dzisiaj najczęściej spotyka się je już tylko na śródleśnych polanach (tak jak w przypadku Kalinowej Łąki) lub osuszonych torfowiskach. W rezerwacie płaty łąk trzęślicowych obejmują mały obszar, zaledwie 0,3 ha, jednak w ich obrębie występuje wiele gatunków typowych dla tego zbiorowiska. Przytulia północna ma drobne, białe kwiaty, a jej liście dzięki szczecince mogą przyczepiać się do ubrań. Goździk pyszny charakteryzuje się dużymi, biało-różowymi kwiatami, bardzo głęboko rozciętymi, co z daleka przypominać może drob-

ne włoski. Oman wierzbolistny wyróżnia się żółtymi kwiatami osadzonymi pojedynczo na szczycie łodygi. Nazwa zbiorowiska pochodzi od trzęślicy modrej – trawy tworzącej zwarte duże kępy o wysokości dochodzącej do 1 m.

Teren obecnego rezerwatu w przeszłości był wykaszany przez okolicznych mieszkańców, co zapobiegało jego zarastaniu. Pozostawienie łąki bez ingerencji człowieka, wraz ze stopniowym osuszaniem, spowo-

Panorama rezerwatu

dowało wkraczanie drzew i krzewów i ustępowanie gatunków łąkowych. W efekcie zniknęły stąd takie gatunki, jak np. pępawa miękka, pępawa różyczkolistna, pszeniec grzebieniasty, kukułka plamista, przytulia lepczyca, biedrzynek większy, rutewka żółta, goryczka wąskolistna.

W celu przeciwdziałania dalszemu zanikowi łąk i cennych gatunków flory w kwietniu 2012 roku ustanowiono plan ochrony, w którym zapisano szereg działań. Od tego czasu regularnie prowadzone są tutaj prace obejmujące koszenie i odkrzaczanie łąki, a także wycinane są drzewa ograniczające rozwój gatunków stanowiących cel ochrony rezerwatu. Monitoring pokazuje, że realizowane działania są skuteczne i pozwalają utrzymać bogactwo gatunkowe Kalinowej łąki. Dotyczy to w szczególności łąk trzęślicowych, które wcześniej były opisywane jako zubożałe pod względem florystycznym. Obecnie są to bardzo boga-

te zbiorowiska, w których na 25 m² powierzchni odnotowano występowanie aż 51 gatunków roślin.

Dla zachowania walorów rezerwatu istotna jest także walka z takimi gatunkami, jak szczaw tępolistny, nawłóć późna, śmiełek darniowy, sadziec konopiasty, trzcina pospolita i nawłóć kanadyjska (gatunek obcy). Są to rośliny bardzo ekspansywne, które wkraczając szybko na nowe obszary odbierają gatunkom pożądanym dostęp do światła i soli mineralnych, w konsekwencji wypierając je ze zbiorowiska.

Goryczka wąskolistna

Rezerwat przyrody Kalinowa Łąka stanowi doskonały przykład na to, że odpowiednie zaplanowanie i systematyczna realizacja działań ochronnych może przywrócić dawny wygląd cennych zbiorowisk roślinnych. Uroki rezerwatu można podziwiać, spacerując wygodną drogą prowadzącą przez Las Bemowo. Udostępiony do ruchu pieszego szlak przebiega wzdłuż ogrodzenia równoległe do wschodniej granicy rezerwatu.

Łosiowe Błota

Ukryte w głębi Lasu Bemowo bagna i torfowiska zachodzą dzikością. Dwa ich najcenniejsze fragmenty, oddalone od siebie o około 500 m, objęto ochroną jako rezerwat przyrody o nazwie Łosiowe Błota. Ten trudno dostępny, podmokły obszar stanowi nie lada atrakcję dla największego przedstawiciela z rodziny jeleniowatych – łosia. Jego obecność wiąże się ściśle z sąsiedztwem Kampinoskiego Parku Narodowego, w którym odnotowano jedną z najliczniejszych populacji tego gatunku w Polsce. Zaglądają tu chętnie także dziki, sarny, lisy oraz drobne ssaki charakterystyczne dla niedużych kompleksów leśnych. Jest to miejsce występowania ptaków wodno-błotnych, a także myszołowa, krogulca i dzięcioła czarnego.

Przed utworzeniem rezerwatu cały obszar Łosiowych Błot był użytkowany jako łąki kośne, które następnie częściowo zalesiono olszą, jesionem, dębem i sosną. Pomimo wcześniejszej ingerencji człowieka, która spowodowała m.in. częściowe odwodnienie, miejsce to wyróżnia się bioróżnorodnością. Na torfowisku uwagę zwracają efektowne kępy turzycy sztywnej,

Żaba trawna

osiągające wysokość około 1 m. Występują tu także m.in. turzycy: prosovata, siwa i czarna, biało kwitnąca przytulia błotna i wiązówka błotna związana wyłącznie z zacienionymi, podmokłymi siedliskami.

Obserwować można oman łąkowy o dużych żółtych kwiatach i mocno owłosionych liściach, rutewkę żółtą wyróżniającą się pięknie pachnącymi wiechowatymi kwiatami, a także czyściec błotny, który wykorzystywany był powszechnie jako roślina użytkowa, ze względu na jadalne młode pędy i bulwy oraz lecznicze właściwości. Na obrzeżach torfowiska dominują zarośla wierzbowo-kruszynowe oraz olsy. Te ostatnie mają charakterystyczny wygląd. Na niewielkich wysepkach rosną drzewa, u podstawy których chronią się rośliny nietolerujące nadmiaru wody. Dolinki pomiędzy wysepkami wypełnione wodą to królestwo gatunków błotnych i szuwarowych.

W rezerwacie można obserwować procesy sukcesji wtórnej, czyli powrotu ekosystemów leśnych w miejsca niegdyś użytkowane przez człowieka. Sztucznie utworzone oczka wodne systematycznie wypływają się i zarastają, przekształcając się w torfowiska niskie, zaś niewielkie fragmenty łąk w swe objęcia przejmują

Zarośla wierzbowe

je las. Dzieje się tak na skutek rozrastania się drzew i krzewów usuwanych niegdyś przez człowieka. Jeszcze przed kilku laty powierzchnia zbiorowisk leśnych obejmowała około 15 ha. Obecnie drzewa i krzewy porastają większość obszaru Łosiowych Błot.

Prowadzone od lat działania z zakresu ochrony czynnej mają na celu poprawę struktury przestrzennej i gatunkowej drzewostanów, dzięki czemu wzrasta

ich naturalna odporność na czynniki klimatyczne (np. wichury) i biologiczne (m.in. gradacje owadów).

Na terenie Lasu Bemowo, w granicach którego położony jest rezerwat Łosiowe Błota, funkcjonuje sieć szlaków pieszych, ścieżek rowerowych, trasa nordic

Kładka stanowiąca element ścieżki edukacyjnej

walking oraz ścieżka przyrodniczo-edukacyjna „Śladami łosia”, z której można podziwiać przyrodę tego obszaru. Z inicjatywy zarządzającego rezerwatem, Lasów Miejskich – Warszawa, na przełomie 2017 i 2018 roku zbudowana została kładka, która stała się elementem szlaku udostępnionego do ruchu pieszego na terenie rezerwatu. Dzięki niej możliwe jest podziwianie jednego z najcenniejszych fragmentów tego obszaru, bez zagrożenia dla tak wrażliwego siedliska, jakim są torfowiska.

W okolicach Warszawy znajduje się oaza, gdzie rośliny nie ponoszą uszczerbku od człowieka i jego towarzyszy: zwierząt domowych, ale są przed niemi starannie zabezpieczone i przez długie lata zostawione same sobie, jakby dla naukowej próby (...) – pisał w 1882 roku botanik Kazimierz Łapczyński. Dołóżmy starań, aby teren ten był jak najlepiej chroniony dla przyszłych pokoleń.

Wydawca:

Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Warszawie

e-mail: warszawa@rdos.gov.pl

www.warszawa.rdos.gov.pl

Teksty:

Sławomir Bełko, Marcin Kalbarczyk

Korekta merytoryczna:

Adam Dmoch, Marcin Kalbarczyk, Arkadiusz Zakrzewski

Koordinacja projektu:

Agata Antonowicz

Fotografie:

Łukasz Olszewski, Marcin Kalbarczyk

Projekt i skład:

Łukasz Olszewski

Wojewódzki Fundusz
Ochrony Środowiska
i Gospodarki Wodnej
w Warszawie

Publikacja dofinansowana przez Wojewódzki Fundusz

Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Warszawie

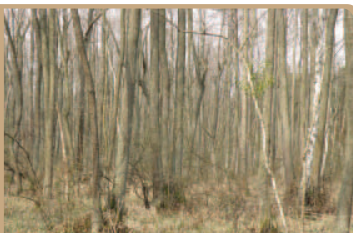
www.wfosigw.pl

ISBN 978-83-64923-18-0

Rezerваты przyrody w Warszawie

Jednym z elementów wyróżniających Warszawę spośród innych dużych miast Europy i świata jest bogactwo przyrodnicze, znajdujące odbicie m.in. w rekordowej liczbie rezerwatów przyrody. W granicach stolicy ustanowiono 12 rezerwatów przyrody, w obrębie których ochronie podlega powierzchnia około 1747 ha: Bagno Jacka (najmniejszy – 19,45 ha), Jezioro Czerniakowskie, Kawęczyn, Las Biełański, Las Natoliński, Las Kabacki im. Stefana Starzyńskiego (największy – 903 ha), im. Króla Jana Sobieskiego, Ławice Kiełpińskie, Morysin, Olszynka Grochowska, Skarpa Ursynowska i Wyspy Zawadowskie. Tuż za granicami Warszawy znajdują się także takie rezerваты, jak Kalinowa Łąka, Łosiowe Błota czy Stawy Raszyńskie.

Ochrona stołecznych rezerwatów niesie ze sobą wiele wyzwań. Położenie w granicach dużego miasta stwarza coraz więcej zagrożeń, których eliminacja niejednokrotnie jest trudna do realizacji i często wymaga kompromisów pomiędzy oczekiwaniami społecznymi a ochroną przyrody sensu stricto. Postępująca zabudowa terenów wokół rezerwatów, coraz większa presja mieszkańców szukających wytchnienia od miejskiego zgiełku, zanieczyszczenie środowiska oraz niekorzystne zmiany stosunków wodnych spowodowane rozwojem miasta, to tylko niektóre z nich. Jednym z istotnych elementów ochrony tych najcenniejszych fragmentów środowiska jest świadomość walorów przyrodniczych i ograniczeń wynikających z konieczności ich ochrony przez korzystających z tych terenów. Pamiętajmy o tym, że rezerваты przyrody są obok parków narodowych najwyższą formą ochrony przyrody. Przed wejściem na ich teren upewnijmy się, czy zostały udostępnione i w jakich miejscach można się po nich poruszać. Uszanujmy ich mieszkańców. Dzięki temu będziemy mogli cieszyć się unikalną przyrodą znajdującą się na wyciągnięcie ręki, mając swój osobisty wkład w jej ochronę.

Rezerwat przyrody

Kalinowa Łąka

Data utworzenia: 15 stycznia 1990 r.

Powierzchnia rezerwatu: 3,5 ha

Cel ochrony: zachowanie śródleśnej, podmokłej łąki ze stanowiskiem pełnika europejskiego oraz wielu innych rzadkich oraz chronionych gatunków roślin

Charakterystyczne zbiorowiska roślinne: zmiennowilgotne łąki trzęślicowe, wilgotne łąki pełnikowe

Wybrane gatunki roślin: pełnik europejski, mieczyk dachówkowaty, oman wierzbolistny, goździk pyszny, kukułka krwista, kukułka szerokolistna

Forma udostępnienia: ruch pieszy po wyznaczonym szlaku

Zarządzający: Lasy Miejskie – Warszawa

Rezerwat przyrody

Łosiowe Błota

Data utworzenia: 1 września 1980 r.

Powierzchnia rezerwatu: 31,6 ha

Powierzchnia otuliny rezerwatu: 142,2 ha

Cel ochrony: zachowanie zbiorowisk roślinności torfowisk niskich, charakterystycznych niegdyś dla Kotliny Warszawskiej

Charakterystyczne zbiorowiska roślinne: zbiorowiska szuwarowo-bagienne

Wybrane gatunki roślin: wiązówka błotna, oman łąkowy, rutewka żółta, czyściec błotny, turzycza sztywna, olsza czarna

Wybrane gatunki zwierząt: rzekotka drzewna, zaskroniec, dzik, łos

Forma udostępnienia: ruch pieszy po wyznaczonym szlaku

Zarządzający: Lasy Miejskie – Warszawa

Wojewódzki Fundusz
Ochrony Środowiska
i Gospodarki Wodnej
w Warszawie

Publikacja dofinansowana przez Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska
i Gospodarki Wodnej w Warszawie, www.wfosigw.pl

ISBN 978-83-64923-18-0

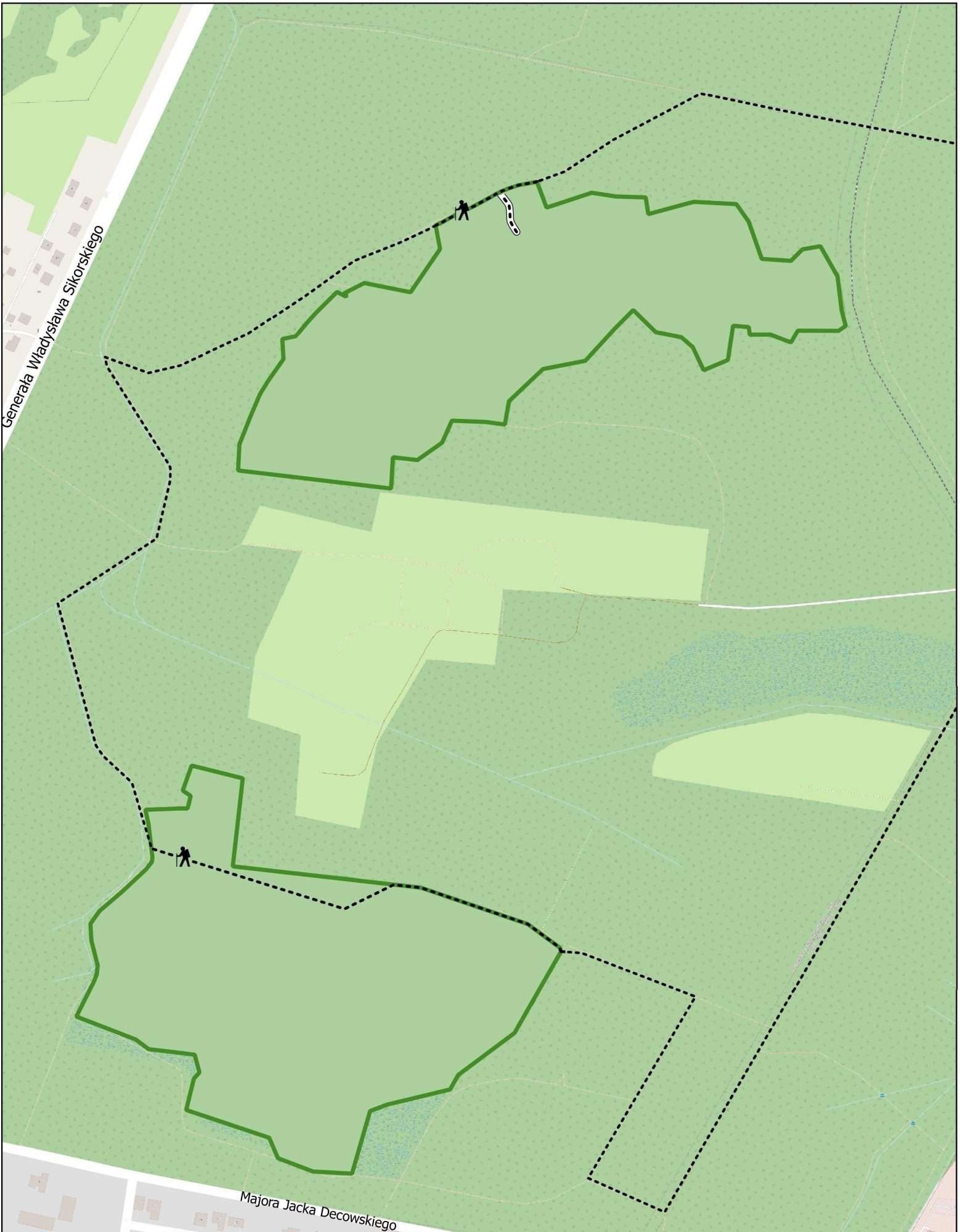

 granica rezerwatu

 szlak pieszo-rowerowy

Dane kartograficzne: OpenStreetMap

Generała Władysława Sikorskiego

Majora Jacka Decowskiego

Powstańców Styczniowych

- granica rezerwatu
- ścieżka edukacyjna Śladami Łosia
- kładka

Dane kartograficzne: OpenStreetMap

